

378

6-13

ԱՅԻՆ ՄԱՏԵՆԱԳԱՐԱՆ

ՃԾ.

ԴՈՐՊԱՏԻ ՀԱՅ
ՈՒՍԱՆՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

ԳՐԵՑ

ԴԿՏ. Ա. ԱԲԵՂԵԱՆ

ԴԱՍԱԽՈՍ ԲԵՐԼԻՆԻ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻ

ՎԻԵՆՆԱ

ԽԵԻԹԱՐԵԱՆ ՏՊԱՐԱՆ

1942

378
Ա-13

ԱՂԳԱՅԻՆ ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆ

ՀԱՏՈՐ ՃԾ

NATIONALBIBLIOTHEK

BAND CL

DIE ARMENISCHE STUDENTENSCHAFT DER DORPATER UNIVERSITÄT

VON
DR. A. ABEGHIAN

WIEN
MECHITARISTEN-BUCHDRUCKEREI
1942

ԴՈՐՊԱՏԻ ՀԱՅ
ՈՒՍԱՆՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

ԳՐԵՅ

ԴԿՏ. Ա. ԱԲԵՂԵԱՆ

ԴԱՍԱԽՕՍ ԲԵՐԼԻՆԻ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻ

ՎԻԵՆՆԱ

ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ՏՊԱՐԱՆ

1942

ԴՈՐՊԱՏԻ ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

Տարիներ առաջ սնուցած վաւիադս՝ այցելել Դորպատ ու տեղւոյն վրայ ուսումնասիրութեան համար նիւթեր հաւաքել այդ նշանաւոր համալսարանական քաղաքի հայ ուսանողութեան մասին, ի կատար ածուցաւ 1939 թ. ամառը :

Բերլինի համալսարանին կից իմ պաշտօնավարած Արտասահմանադիտական ձեմարանի (նախապէս՝ Արեւել. Լեզուների Սեմինար) վերատեսուչ Prof. C. Schar Schmidt ծանօթանալով մտադրութեանս՝ բարոյապէս ու նիւթապէս սատար հանդիսացաւ նրա իրադործման : Եւ այսպէս, 1939 թ. Յուլիս 15—Օգոստ. 14 նուիրեցի դորպատեան համբողջութեան, նախապէս թղթակցութեան մէջ մտած լինելով այնտեղի համալսարանի, նրա միջոցով նաեւ Խատոնիայի պետական դիւանատան վարչութեան հետ, որ դանւում է նոյն այդ քաղաքում եւ ուր պահւում է համալսարանի դիւանը : Ներկայիւ տալիս եմ կատարած պրպտումներիս ամփոփումը եւ ընդհանուր եզրակացութիւնը միայն, մանրամասնութիւնները վերապահելով առանձին աշխատութեանց :

մինարի գործերը ու մի շարք ուրիշներ, եւ սակայն՝ դարձեալ ոչ մի տեղ արձանատուաց զուած գտայ Սաչաաուր Աբովեան անունը : Թերթեցի Դորպատի գիմնադիոնի աշակերտական արձանագրութեանց մատեանն եւս, — դարձեալ ոչ :

Միւս կողմից, սակայն, մի շարք ուրիշ աղբիւրներ որոշապէս ասում են, որ Սաչաաուր Աբովեան ուսանող եղած է Դորպատի Համալսարանում : Այսպէս, Կոմս Պասկելիչի մի գրութեան մէջ, գրուած 1830 թ. Յուլ. 4ին, ուրեմն Աբովեանի Դորպատ դնալուց առաջ դեռ, ասուած է թէ «արդէն իսկ հրամայեալ է Համալսարանին Դերպատոյ ընդունել դպատանին դայս ի դնալ նորա անդ», «զի ուսցի անդ վարժապետ անուամբ արքունի ծախիւք²» : Ապա, Դորպատից գրած իր առաջին նամակներից մէկի մէջ իսկ՝ Աբովեան ասում է. «Համալսարանն հրամայեաց փոխել զհանդերձս³» : Սօսքը վերաբերում է ի հարկէ Աբովեանի հոգեւորականի սքեմին : Արդ, այդ կարգադրութիւնը միանգամայն անհասկանալի պիտի լինէր, եթէ Աբովեան դասուած չլինէր ուսանողների շարքը : Նոյնն է հաստատում նաեւ այն պարագան, որ Աբովեանին Համալսարանի կողմից տրուած է եղել վարքի եւ յառաջա-

² «Հանդէս Ամսօրեայ», 1929 թ., 402—403 :

³ Նոյնտեղ :

դիմութեան վկայական ⁴ : Վերջապէս, Աբովեան ինքն է դրած զանազան առիթներով, թէ ուսած է Դորպատի համալսարանում ⁵ : Անդրկովկասի դպրոցական վարչութեան ներկայացրած իր տեղեկագիրներէ մէջ եւս Աբովեան բացորոշ յայտնում է թէ բարձրագոյն ուսում ստացել է Դորպատի համալսարանում ⁶ :

Աբովեանի ժամանակակիցները յայտնած են նոյն այդ կարծիքը նրա մասին : Եթէ օրինակ Ստեփան Նազարեանց, որ 1835—1840 թ. արձանագրուած, իսկական ուսանող եղած է Դորպատի համալսարանում, յանուն վերջնոյս հոգաբարձուի 1836 թ. 25 Սեպտ. թուակիր իր խնդրագրի մէջ ⁷ ասում է թէ ինքը, Նազարեանց, Դորպատից իր բարեկամ Խաչատուր Աբովեանի դրած նամակներէ տպաւորութեան տակ է լի ողբւորութեամբ այնտեղ՝ Դորպատ եկել ուսանելու նպատակով, ուր եւ գտնւում է մի քանի տարուց ի վեր, ասլա այդ եւս ապացոյց ⁸ է այն բանի, որ Աբովեան մօտէն ծա-

⁴ «Խորհրդային Հայաստան» (Երեւան), 16 Օգոստոս 1940, թիւ 190 : Հմմտ. նոյնտեղ («Աբովեանի Հայաստան»), 14 Դեկտ. 1940, թիւ 287 :

⁵ Խաչ. Աբովեանի Երկերը (Մոսկուա 1897), էջ 25, 26 :

⁶ «Տեղեկագիր Հ. Խ. Ս. Հ. Գիտութեան եւ Արուեստի Ինստիտուտի», թիւ Գ (Երեւան 1928), էջ 121, 124, 133, 154 :

⁷ Տե՛ս վարը, էջ 19 :

⁸ Հմմտ. նաեւ «Ս. Նազարեանցի Նամակները Խ. Աբովեանին», «Մուրճ», ամսագիր (Թիֆլիս) 1904, թիւ 1, 2, 3 :

Ենթադրելով թէ Խաչատուր Աբովեան
դուցէ ա՛յդ տեղ է յաճախել ու այդ իսկ պատ-
ճառով նրա անունը Ուսուցչական Սեմինարի
սաների ցանկի մէջ որոնելով, բայց չգտնե-
լով, ես հանդիպեցի այնտեղ երկու ուրիշ
հայ անուններին՝ մինչ այն ինձ բոլորովին ան-
յայտ : Ահա դրանք .

1. Էմմանուէլ Փիրբուդադեանց : Ծն .
1846 թ . Շամախիի մօտ գտնուող Զերդերան
գիւղում : Մէկ տարի միայն յաճախած է
Ուսուցչական Սեմինարը , 1866/67 թ . : Տուած
է քննութիւն ու ձեռք բերած ուսուցչի
վկայական :

2. Իսրայէլ Մարկոսեանց : Ծն . 1862 թ .
Շամախի : Աչակերտած է Դորպատի Ուսուց-
չական Սեմինարում 1884/1885 թուին : Քննու-
թիւն չէ տուած :

ՀԵՂԻՆԱԿԻ ԴՈՐՊԱՏԵԱՆ ԸՇԽԱՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ա. ՀԱՅԵՐԷՆ

1. Դորպատի Հայ ուսանողութիւնը (Ազգ. Մատ., Հատ. 150), Վիեննա 1942 թ. : Գինը՝ դ. Փր. 1.—:

ՀԵՏԶՀԵՏԷ ԼՈՅՍ ՊԻՏԻ ՏԵՄՆԵՆ

2. Դիւան Դորպատի Հայ ուսանողութեան (Ընդարձակ հատոր վաւերացութեամբ) :
3. Դորպատ եւ Հայաստան :
4. Խաչ. Աբովեան եւ Դորպատ ու իր գերման բարեկամները :
5. Ստեփան Նազարեանց Դորպատում :
6. Քերովրէ Պատկանեան Դորպատում :
7. Գէորգ Դոդոխեան Դորպատում :
8. Դէպի Դորպատ (Ուղեգրութիւն) :

Բ. ԳԵՐՄԱՆԵՐԷՆ

9. Chatschatur Abowian.
10. Dorpat und Armenien.

2013

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0056674

